

SEZONA 1921/22 · ŠTEVILKA 4.

GLEDAŠKI LIST

IZDAJA UPRAVA NA
RODNEGA GLEDAŠČA
V LJUBLJANI · UREJA
MILAN PUGELJ

CENA 1 D

Spored za 4. teden.

Drama

Sobota,	22. oktobra	— Kozarec vode.	D
Nedelja,	23. oktobra	— Oče.	Izven.
Poned.,	24. oktobra	— Kozarec vode.	A
Torek,	25. oktobra	— Zaprto.	
Sreda,	26. oktobra	— Požar strasti.	C
Četrtek,	27. oktobra	— Ljubezen.	Izven.
Petek,	28. oktobra	— Oče.	B

Opera

Sobota,	22. oktobra	— Vaška šola. Šeherezada.	B
Nedelja,	23. oktobra	— Rigoletto.	Izven.
Poned.,	24. oktobra	— Zaprto.	
Torek,	25. oktobra	— Dalibor.	D
Sreda,	26. oktobra	— Evangeljnik.	E
Četrtek,	27. oktobra	— Rigoletto.	C
Petek,	28. oktobra	— Proslava 28. oktobra, dneva osvobojenja čehoslovaškega naroda.	Izven.

KOZAREC VODE

Veseloigra v petih dejanjih, Spisal Eugène Scribe; prevel
O. Župančič.

Režiser: BORIS PUTJATA.

Kraljica Ana	ga Šaričeva.
Vojvodinja Marlborough	ga Zofija Borštnikova.
Henri de Saint-Jean, vicomte de Bolingbroke	g. Putjata.
Masham, praporščak v gardnem polku	g. Železnik.
Abigaila, sorodnica vojvodinje	gna Vera Danilova.
Marki de Torcy, poslanec Ludo- vika XIV.	g. Šubelj.
Thompson, vratar kraljičin	g. Smerkolj.
Lady Abermale	gna Bergantova.

Godi se v Londonu v saint-jameski palači.

V četrtem dejanju plešeta ga Poljakova in ga Nikitina
menuet.

O Č E

Drama v treh dejanjih. Spisal Alojz Jirásek. Poslovenil Fran Albrecht.

Režiser: ROGOZ.

Kopecky, kmet		g. Gregorin.
Njegova žena		ga Danilova.
Anton, pravnik	} njuni otroci {	g. Železnik.
Vaclav		g. Terčič.
Ana		gna Bergantova.
Divišek, četrtgruntar		g. Rogoz.
Jan, abiturijent	} njegova sinova {	g. Drenovec.
Bobeš		g. Plut.
Janač, pravnik		g. Gabrič.
Křivda, imenovan dr. Smetana		g. Kralj.
Vašina	} bajtarja {	g. Ločnik.
Jilek		g. Medven.
Pelunkova		gna Rakarjeva.
Prvo vaško dekle		gna Gorjupova.
Prvi vaški deček		g. Kovič.
Drugi " "		g. Šubelj.
Prva	} vaščanka {	gna Rovanova.
druga		gna Lehmanova.
tretja		gna Sturmova.

Romarji, mladeniči, mladenke, godci, vaščani. Dejanje se vrši na vzhodnem Češkem.

Požar strasti

Drama v štirih dejanjih. Spisal Josip Kosor.
Preložil Ivan Zorec.

Režiser: ROGOZ.

Ilarija Šalić	g. Danilo.		
Mara, njegova žena	ga Borštnikova.		
Ilija, njegov sin	g. Drėnovec.		
Ruža, njegova izvoljenka	gna Danilova.		
Guša Rigalin	g. Rogoz.		
Stana, njegova žena	ga Danilova.		
Ada, njihov sin	g. Gaberščik.		
Mirko, bivši dijak	g. Peček.		
Sodnik	g. Źeleznik.		
Zemljemerec	g. Bitenc.		
Kaplan	g. Bratuša.		
Beležnik	g. Lipah.		
Pandur	g. Smerkolj.		
Vasiljević, gozdar	g. Gregorin.		
Matić, gozdni čuvaj	g. Ločnik.		
Petar Mišković	g. Kralj.		
Gabra Matić	g. Plut.		
Martin Dimić	g. Kuratov.		
Tunja Čović	g. Strniša.		
Šalićev hlapec	g. Mušič.		
Jela, ciganka	ga Juvanova.		
Beračica	gna Rakarjeva.		
Šlepec	g. Kovič.		
Človek s polja	g. Medven.		
Prvi cigan	g. Kovič.		
Prvi delavec	g. Šubelj.		
Prvi žandar	g. Gabrič.		
Prvo	} gna Gorjupova.		
Drugo		} gna Ţovanova.	
Tretje			} gna Šturmov.
Četrto			
dekleta			

Delavci, cigani. Vaška dekleta in vaški fantje.

Dejanje se vrši v slavonski vasi. Med drugim in tretjim dejanjem mine leto, med tretjim in četrtim mine en dan.

LJUBEZEN

Tragedija v petih dejanjih. Spisal Anton Wildgans.
Prevel O. Šest.

Režiser: O. ŠEST.

Martin	g. Rogoz.
Njegova žena Ana	gna Wintrova.
Njegova mati	ga Juvanova.
Vitus Werdegast	g. Šest.
Vera	gna V. Danilova.
Madame Charlotte	ga Danilova.
Osiveli gospod	g. Železnik.
Sobarica	gna Gorjupova.

Dejanje se vrši v velikem mestu, drama, izvzemši tretje dejanje, v hiši zakoncev, tretje dejanje v sobi Vere v zavodu Madame Charlotte. Med prvim in drugim dejanjem ne mine celih 24 ur. Drugo in vsa ostala dejanja se odigravajo tekom par ur. V četrtem in petem dejanju igrajo za sceno tretji stavek K. Marksove sonate.

Svetilke za prvo dejanje je posodila tvrdka „Vesta“.

VAŠKA ŠOLA

Opera v enem dejanju po starojaponski drami „Terakoya“,
spisal in vglasbil F. Weingartner. Prevel Zalar.

Dirigent: BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIČ.

Gemba, komornik prejšnjega cesarja (bas)	g. Zathey.
Matsuo, vazal prejšnjega cesarja v službi sedanjega cesarja (tenor)	g. Drvota.
Schiò, njegova soproga (sopran)	gna Thalerjeva.
Kotarò, njiju 12letni sin (sopran)	gna Vera Danilova.
Kvan Shusai, sin prejšnjega cesarja, 12 let star, podoben Kotaraju (sopran)	ga Trbuhovičeva.
Genzò, učitelj (bariton)	g. Trbuhovič.
Tonami, njegova soproga (mezzo sopr.)	gna Šterkova.
Chomà, kmečki deček (sopran)	ga Ribičeva.
Jecljavec, 15leten bebast deček (tenor)	g. Mohorič.
Sansúke, stari sluga Matsuoja	g. Zorman.
Učenci	gna Pompejeva. gna Dežmanova. gna Jeromova. gna Ponikvarjeva. gna Koreninova.

Spremstvo Gembe in Matsuo-ja, vojaki, kmetje in kmetice,
mladež. Godi se v šoli Genzò-jevi na vasi blizu prestolnice
na Japonskem.

ŠEHEREZADA

Pravljičen balet po pripovedkah iz Tisoč in ene noči.
Vglasbil Rimski-Korsakov.

Dirigent: F. RUKAVINA. Režiser: H. POLJAKOVA.

Osebe v prologu in epilogu:

Šah Habrias	g. Drenovec.
Šeherezada	gna Chladkova.
Zobeida, Šeherezadina sestra	gna Japljeva.

Osebe v dejanju:

Sultan Harun al Rašid	g. Povše.
Princesa Salfinasa, njegova favorita	ga Poljakova.
Pakizée, druga žena	gna Nikitina.
Žene sultanove	gna Švobodova.
	gna Špirkova.
	gna Moharjeva.
Emersuin, indijski princ	g. Strešnjev.
Vezirji, evnuhi, sužnji.	

RIGOLETTO

Opera v treh dejanjih. Besedilo po Viktoru Hugoja drami „Le roi s'amuse“, napisal F. M. Piave, preložil A. Funtek. Vglasbil Giuseppe Verdi.

Dirigent: A. NEFFAT.

Režiser: G.J. TRBUHOVIC.

Vojvoda mantovanski (tenor)	g. Drvota.
Rigoletto, njegov dvorni šaljivec (bariton)		g. Levar.
Gilda, hči Rigolettova (sopran)	ga Lovšetova.
Sparafucile, bandit (bas)	g. Zupan.
Maddalena, njegova sestra (alt)	gna Kalouskova.
Monterone (bas)	g. Terčič.
Borsa,	} dvorniki {	(tenor) g. Mohorič.
Marullo,		(bariton) g. Zorman.
Ceprano,		(bas) g. Perko.
Grofica Ceprano (sopran)	gna Pretnarjeva.
Paž (sopran)	gna Ponikvarjeva.
Stražnik (bariton)	g. Pip.

Dvorne dame in kavalirji. Godi se v Mantovi in okolici v XVI. stoletju.

Prva vpriporitev l. 1851 v Benetkah.

I. Slavnost pri vojvodi. Vojvoda pripoveduje svojemu dvojnemu Borsi o neki deklici, ki jo je videl v cerkvi. Všeč pa mu je tudi grofica Ceprano. Stari Monterone, čigar hčer je bil vojvoda zapeljal, ga kliče brezuspešno na odgovor. Rigoletto, dvorni šaljivec, zasmehuje Monterona, ta pa prekolne vojvodo in Rigoletta. Monterona odvedejo v ječo. — Premena. Ulica. Rigolettov dom. Gilda presrečno pozdravi prihajajočega očeta Rigoletta. Ko čuje Rigoletto korake, hiti gledat, kdo prihaja, med tem pa smukne skozi vrata vojvoda, preoblečen v študenta, podkupi varuhinjo Giovanni in se skriva. Ko Rigoletto odide, se vojvoda približa Gildi, ki ga ljubi, odkar ga je videla v cerkvi. Prisežeta si zvesto ljubezen, vojvoda odide. Na ulici so vojvodovi kavalirji, ki naj Gildo ugrabijo. Prihajajoči Rigoletto vpraša, kaj nameravajo. Rečejo mu, da imajo nalog, ugrabiti grofico Ceprano, nasproti bivajočo. — Rigoletto naj se, kakor oni, maskira in naj jim pomaga. Ko lažnjivi kavalirji odvedejo Gildo, spozna Rigoletto, kako kruto so ga presvarili.

II. Dvorana. Kavalirji pripovedujejo vojvodi, da je Gilda že tu v sosednji sobi. Vojvoda hiti k njej.

Rigoletto se dela veselega. Ko hoče k hčeri, mu kavalirji branijo. Gilda je čula očetov glas in prihiti k njemu. Kavalirji odidejo. Gilda prizna, da ljubi svojega zapeljivca. Rigoletto misli le še na osveto, zaman prosi Gilda milosti.

III. Ulica. Krčma Sparafucilova. Rigoletto je najel bandita Sparafucila, naj umori nočoj vojvodo, ki zahaja v to krčmo zaradi lepe plesalke Maddalene, sestre Sparafucilove. Maddalena ve o nameravanem umoru, hoče pa vojvodo rešiti, ker ji je všeč, zato predlaga bratu, naj umori kogarkoli, da ne bo ob zaslužek. Vse to pa čuje Gilda ter sklene, žrtvovati se za vojvodo. Nevihta narašča, Gilda, preoblečena v moško obleko, išče zavetja v krčmi, potrka in komaj vstopi, zabodena umrje. Rigoletto zahteva mrtvega vojvodo, Sparafucile mu prinese zavitega mrliča, — kar se začuje glas vojvodov. Rigoletto pogleda mrliča, vidi svojo hčer in se zgrudi nanjo.

DALIBOR

Opera v 3 dejanjih. Besedilo po I. Wenzig-u prevel F. Finžgar,
vglasbil B. Smetana.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: FR. BUČAR.

Vladislav, kralj češki (bariton)	g. Romanowski.
Dalibor, vitez (tenor)	g. Drvota.
Milada, grofica (sopran)	ga Levandovska.
Jitka, sirota (sopran)	gna Thalerjeva.
Vitek, oproda Daliborov (tenor)	g. Mohorič.
Beneš, jetničar (bas)	g. Zathej.
Budivoj, poveljnik kralj. straže (bariton)		g. Zorman.
Sodniki	gg. Perko, Povše, Ižanc, Ribič, Pip.
Zdenko, prikazen	gna Chladkova.

Kraljevo spremstvo, ljudstvo, vojaki, paži. Godi se v
15. stoletju na gradu Hradšinu v Pragi. Prva vprizoritev
l. 1868 v Pragi.

I. Na dvorišču grada Hradšina v Pragi pričakuje ljudstvo kralja, ki naj sodi Dalibora zaradi umora. Milada, sestra umorjenega grofa obtožuje Dalibora. Pred sodišče poklicani Dalibor se zagošvarja rekoč, da je le maščeval svojega prijatelja Zdenka. Sodniki obsodijo Dalibora v dosmrtno ječo. Milada, prepričana o plemenitosti Dalibora, začuti vzbujajočo se ljubezen ter prosi zaman pomiloščanja zanj. Daliborova varovanka Jitka sklene osvoboditi Dalibora s pomočjo Milade.

II. Jitka pričaka svojega ženina Vitka ter mu razodene načrt za osvobojenje Dalibora. Vitek navdušeno pritrdi, pove vse prihajajočim vojščakom, ki takoj obljubijo, bojevati se za ljubljenega Dalibora.

Premena. Milada, v moškega preoblečena, stopi v službo pri jetničarju Benešu, da bi rešila Dalibora. Beneš pošlje Milado k Daliboru z naprošenimi goslimi. Milada se koj poda v ječo k Daliboru.

Premena. Spečemu Daliboru se v sanjah prikaže Zdenko. Milada pride in pove strmečemu Daliboru, da ga hoče osvoboditi, ker ga ljubi.

III. Daliboru se ni posrečilo pobegniti. Na predlog kralja obsodijo Dalibora na smrt.

Premena. Milada čaka z vojščaki pred ječo na Daliborovo znamenje za naskok. Namesto znamenja se začuje mrtvaški zvon. Dalibora vedejo na morišče. Zaman naskočijo vojščaki grad. Dalibor privede smrtno ranjeno Milado, in ko zagleda zmagonosne sovražnike, se jim vda.

Evangeljnik

Opera v 2 dejanjih, 3 slikah. Besedilo in glasbo zložil
Viljem Kienzl. Prevel Friderik Juvančič.

Dirigent: A. BALATKA.

Režiser: G. TRBUHOVIC.

Friderik Engel, justicijar v samostanu	
sv. Otmara	g. Zupan.
Marta, njegova nečakinja	ga Levandovska.
Magdalena, njena prijateljica	gna Šterkova.
Ivan Freudhofer, učitelj	g. Romanowski.
Matija Freudhofer, aktuar v samostanu,	
njegov mlajši brat	g. Sovilski.
Kozobrad, krojač	g. Trbuhovič.
Basar, puškar	g. Zorman.
Aibler, star meščan	g. Perko.
Aiblerjeva žena	ga Smolenskaja.
Huberjeva žena	ga Trbuhovičeva.
Janko, mladenič	g. Mohorič.
Deček	gna Korenina.
Nočni čuvaj	g. Ižanc.
Cunjarica	ga Lumbarjeva.
Lajnar, otroci, meščanje, kmetje, hlapec. Benediktinci, opat.	
1. dejanje se godi v samostanu sv. Otmara na Spodnjem Avstrijskem leta 1820; 2. dejanje na Dunaju leta 1850.	

Konzulat Češkoslovaške Republike
v Ljubljani.

PROSLAVA
28. OKTOBRA

DNEVA OSVOBOJENJA ČEŠKOSLOVAŠKEGA
NARODA IN USTANOVITVE ČEŠKOSLOV. REPUBLIKE

prirejena pod protektoratom general. konzula Čehoslovaške Republike

Dr. OTOKARA BENEŠA

dne 28. oktobra 1921 v opernem gledališču v Ljubljani.

Sodelujejo: Primadona gna ZIKOVA, operna pevka gna ŠTERKOVA, g. režiser BORIS PUTJATA, profesor Glasbene Matice g. ŠLEIS, g. dr. IVAN LAH in orkester Narod. gledališča v Ljubljani. Dirigira ter spremlja na klavirju kapelnik g. ANT. BALATKA.

SPORED:

1. Prorokovanja čeških pesnikov in njihovi pozdravi svobodi.
Recitira v slovenskih prevodih g. dr. Ivan Lah.
2. Narodne himne. Igra orkester.
3. Fibich: „Noč na Karlštajnu“. Uvertura za veliki orkester.
4. Dvořak: Arija iz Rusalke. Poje s spremljev. klavirja gna Zikova.
5. Smetana: „Iz domovine“. Duet za gosli in klavir. Igrata gg. prof. Šleis in kapelnik Balatka.
6. Deklamacija. Deklamira g. režiser Boris Putjata.
7. Ostrčil: „Balada o siroti“. Poje s spremljev. klavirja gna Šterkova.
8. Dvořak: Simfonija v e-molu. („Iz novega sveta“). Igra orkester.

Ves dohodek proslave brez odbitka je namenjen Jugoslovanski Matici

Zdenko Fibich: Noč na Karlštajnu. Uvertura za veliki orkester k veseloigri istega imena, ki jo je napisal Jaroslav Vrchlicky. Skladatelj je morebiti manj znan, a ne manj ženijalen člen klasičnega trozvezdja češke glasbe: Smetana, Dvořak, Fibich. Zložil je celo vrsto pesmi, komornih in orkestralnih skladb, več oper in kantat (od teh je izvajala Glasbena Matica v Ljubljani njegovo »Pomladansko romanco«). Poseben oddelek med njegovimi deli tvorijo melodrame, katerih je napisal celo vrsto: Tako je n. pr. uglasbil vso trilogijo »Hippodamija«. Uvertura »Noč na Karlštajnu« slika celo dejanje te veseloigre. Na Karlštajnu, svojem najlepšem in najljubšem gradu, prebiva slavni in resni kralj Karol IV. Njegova mlada, lepa žena Blanka hrepeni po njem v Pragi in kljub njegovi zapovedi, da naj ga, nihče ne moti v državnih zadevah, pride preoblečena kot paž v grad, ker dvomi nad Karlovo zvestobo. Razvije se cela vrsta spletk in zapletk — nazadnje tudi spoznanje. Imela bi biti kaznovana — toda zaradi velike ljubezni ji Karol vse odpusti. S pisanim prepletanjem dveh glavnih motivov, resnega slavnostnega Karla in hrepeneče zaljubljene njegove soproge, je spletel Fibich to razkošno čisto romantično uverturo — sen in dogodek ene poletne noči.

Otakar Ostrčil: Sirota. Balada za mezzosopran na besede narodne pesmi s spremljevanjem orkestra. Poleg Nováka in Suka je Otakar Ostrčil eden najstarejših zastopnikov češke moderne glasbe. Kot učenec Fibichov se je posvetil posebno skladbam pesmi, ki jih je zložil nekoliko ciklov. Poleg simfonij in orkestralnih suit je razširil svojo delavnost tudi na operno polje. Zadnja njegova opera »Legenda Erina«, je bila v tej sezoni vprizorjena v Brnu. Skladatelj je sedaj naslednik lansko leto umrlega Karla Kovařovica kot šef in dirigent opere v »Nar. divadlu« v Pragi. Besedilo njegove balade je vzeto iz priproste narodne poezije. Porabili so ga že nekateri drugi češki skladatelji za pesmi v zboru, toda nobeden izmed njih ni znal tako primerno podati v glasbi tragedije malega sirotnega otroka kakor Ostrčil.

Antonín Dvořak: Simfonia v E molu. Op. 95. (»Iz novega sveta«). I. Adagio. Allegro molto. — II. Largo. — III. Molto vivace. — IV. Allegro con fuoco. Ta najkrasnejša in v stavbi, izvedbi in invenciji najbolj originalna Dvořakova simfonia je znana pod imenom »ameriška«, ker je nastala ob času Dvořakovega bivanja v Ameriki. To dokazujejo tudi eksotični motivi, ki jih nekateri razlagajo iz pesmi zamorcev, a jih je Dvořak porabil in predelal na ženialen način. Najlepši je drugi stavek, kjer iz čustva polnega sole angleškega roga začutimo hrepenenje naivne in preproste Dvořakove duše: 'domov, domov na Češko. Kakor da je slutil smrt, ki je prišla kmalu po njegovi vrnitvi iz Amerike.

A. Balatka.

Češki 28. oktober.

Ta dan pred tremi leti se je izpolnila prorokba Komenškega, ki je v najstrašnejših letih češke pobelogorske zgodovine v trajno bodritev zaslužjenega naroda izrekel: „Verujem pri Bogu, da se bo vlada tvojih stvari, o narod češki, vrnila zopet k tebi.“

Ta dan pred tremi leti se je probudil tajinstveni, tihi, sanjajoči, ponosni sedež čeških kraljev nad Vltavo — Kraljevski grad Hradčany. Po 300 letih neme bolesti je zaplapolal nad njim češki prapor.

Ta dan pred tremi leti se je končal martirij naroda, ki je prvi v Evropi zaslutil vrednost svobode, pa je je bil poslednji deležen.

Ta dan pred tremi leti je genij Žižke in njegovih vojska, genij, ki je vodil legije češkega odboja širom sveta, dokončal svoje delo: strl je okove, ki so 300 let trli najsvobodoljubnejši narod Evrope.

To je pomen 28. oktobra.

Narod je dosegel to, po čemur so 300 let hrepeneli njegovi najboljši sinovi; dosegel je to, za kar je prelil svojo kri in žrtvoval svoje življenje cvet naroda.

V trnjevo krono si je narod vpletel lavorjevo vejico.

* * *

28. oktobra 1918 se je dovršila na Češkem štiri leta trajajoča revolucija.

Ta revolucija je bila posebnega značaja. Za mejami je obstojala v premišljeni in marljivi propagandi ter diplomatični akciji. Poleg tega se je organizirala armada, ki se je pridružila aliiranim državam. Doma na Češkem se je pa delalo brez prelivanja krvi, četudi je Dunaj brutalno ubijal, streljal in obešal češko ljudstvo. Revolucija je bila delavna, v pravem pomenu besede demokratična.

Češko slovaška republika ie nastala z delom.

Revolucija se je završila brez nasilja, popolnoma v duhu voditelja revolucije, v duhu prezidenta Masaryka in njegove humanitarne ideje, zvezde vodnice češke zgodovine, kakor jo pojmuje Masaryk.

Narod je daleč od svojega voditelja stopil v njegovo sled in se brez povelja ravnal po njegovih naukih, ki ne poznajo nasilja.

Tako si je 28. oktobra češki narod dal takoj prvi dan svoje eksistence program svojega žitja:

Stati hoče odločno za svobodo in neodvisnost kot Žižka, toda ne pozabi na žareči vzgled Bratstva Chelčickeho.

* * *

28. oktobra se je dovršila revolucija srečno zato, ker je bil narod združen v enem taboru, v češkem, v ljudskem. V tistih dneh je vsakdo videl v svojem bližnjem brata in odtod uspeh revolucije.

Bratstvo ima lahko neskončen pomen, 28. oktober je to pokazal. V bratskem čustvovanju je narod dosegel in obdržal svobodo. Brat je bil bratu enak in odtod je izšla svoboda.

Bratstvo, enakost, svoboda — to troje je bilo uresničeno 28. oktobra. Enega brez drugega ni. To je veliki nauk tega dne.

In za nas Jugoslovane — v čem je za nas pomen 28. oktobra? Idejno prav v tem kot za Čehoslovake, politično pa v tem, da je 28. oktobra 1918 dosegel svobodo in neodvisnost narod, v katerem edinem imamo odkritega prijatelja. Če bi ne imeli ob strani Čehoslovakov, bi bili popolnoma sami in bilo bi nam še težje, kakor nam je.

28. oktober nas uči, da si bodimo bratje, in premagajmo težkoče, kakor jih je premagal v revoluciji češki narod.

* * *

Pa ne samo za Čehoslovake in Jugoslovane, tudi za Slovanstvo je 28. oktober pomemben. — Svetovna vojna žal ni uresničila pričakovanj onih, ki so čakali Slovanstva dne. Toda nekaj je rešila: Čehi, ki edini morejo biti danes pionirji Slovanstva. Na to mesto s to nalogo jih je postavil 28. oktober 1918.

* * *

In tako 28. oktober ni samo praznik Čehoslovakov, biti mora praznik tudi nam Jugoslovanom in vsem slovanskim rodoljubom.

Tako praznujmo!

Dr. Rudolf Krivic.

Anton Dvořák.

(Ob osemdesetletnici njegovega rojstva)

Druga polovica 19. stoletja je v splošni zgodovini glasbene umetnosti označena kot epoha, ki ustvarja samostojno narodno glasbo posameznih narodov. V tem času nastajajo t. zv. „narodne šole“, kakor n. pr. mladoruska (Balakirev, Borodin, Musorgski, Korsakov i. dr.), severna (Švedi, Norvežani, Danci, Angleži — Grieg, Jensen, Sinding i. dr.), francoska (od Francka, Charpentiera pa do d'Indyja, Debussyja), nemška itd. Vsi narodi skušajo najti in podati nekako svojo lastno narodno glasbo. Narodni skladatelji najdejo pri tem iskanju bogate zaklade motivov in gradiva v narodnih pesmih, ki podajajo več ali manj markanten izraz glasbene fizionomije posameznih plemen.

Ideja narodne glasbe je našla na Češkem posebno plodovito polje, ker so jo podpirale tudi narodne in politične razmere, in s tem je bila ustvarjena podlaga češke narodne šole, ki je dobila svoje največje reprezentante v imenih: Smetana, Dvořák, Fibich. Ti trije so prinesli v glasbo idealizirane prvine narodne pesmi in ustvarjajo tako vsak po svoji individualnosti lasten narodni slog. V tem se razlikujejo od onih mnogoštevilnih skladateljev, ki so videli ideal narodne umetnosti takorekoč v fotografičnem posnemanju narodne pesmi. Najbolj znan in popularen iz treh glavnih mojstrov narodne češke šole je postal v zunanjem svetu Ant. Dvořák.

Rodil se je 8. oktobra l. 1841. v mali vasi Nelahozeves v zapadni Češki v hiši svojega očeta gostilničarja in mesarja. Imel je prevzeti očetovo gospodarstvo in poklic, toda izvanredna glasbena nadarjenost ga je privedla v orgljarsko šolo v Prago. Prvo pripravo je dobil pri svojem vaškem učitelju (regens chori) in je že v tem času začel s svojimi prvimi skladateljskimi poskusi; bil je namreč član vaške godbe in je zanjo zložil več plesnih točk. Ko je dokončal praško orgljarsko šolo, je vstopil kot slabo plačan violist v orkester tedanjega t. zv. „Začasnega gledališča“ v Pragi, ki je bilo priprava za bodoče „Nar. divadlo“. V tej dobi se vrše v njegovem duševnem življenju težki notranji boji, polni sprememb, negotovosti, nad in prevar. Pogloblja se v Wagnerja in novoromantike in študira klasike z vso svojo veliko osebno energijo, kajti manjkalo mu je splošne višje izobrazbe. Piše in sklada mnogo in nezadovoljen sam s seboj uničuje in sežiga cele opere, simfonične pesmi, kvartete itd. Le počasi in s težavo nastopa v javnosti. Naenkrat pa mu zasveti jasna zvezda v Brahmsu, ki je bil kot člen juryja za podelitev državne nagrade za glasbena dela spoznal iz predložene skladbe veliko umetniško

individualnost. Brahms je seznanil Dvořaka z berlinskim založnikom Simrockom in raznimi slavnimi dirigenti in je tako odprl pot v svet češkemu umetniku, ki ga je sam visoko cenil. Od tu se začena Dvořakova pot navzgor. Srečen v svojih družinskih razmerah ustvarja delo za delom z neutrudljivo in neizčrpno delavnostjo in marljivostjo. Njegovo ime postane znano v tujem svetu. Bil je pozvan v Anglijo, da je tam dirigiral svoje oratorije, in je bil pri tem odlikovan z doktorskim naslovom. Njegove skladbe igrajo največji svetovni orkestri pod vodstvom najboljših dirigentov. Nato sledi potovanje v Ameriko, da postane ravnatelj konservatorija. Vrača se z zmago ovenčan in postane ravnatelj praškega konservatorija. Dne 1. maja l. 1904. je smrt nenadoma prekinila njegovo življenje, tako polno tvorne energije, in je končala njegovo delo sredi novih velikih načrtov.

Notranjega Dvořakovega profila ni težko podati: rojen sredi preprostih ljudi je ohranil to priprostost življenja v skoraj otroški naivnosti (med češkimi glasbeniki se je ohranila o tem cela vrsta zgodb in anekdot). Zanimiva je bila njegova velika pobožnost, ki jo kažejo tudi razni njegovi komponirani teksti: „Biblijske pesmi“, „Stabat mater“, „Sveta Ljudmila“, „Te deum“, „Maša“. Vsa ta mnogoštevilna mojstrska Dvořakova dela so vzrastla ravno iz te priprostosti, pobožnosti in skrite ženialnosti. Dvořak se je skušal v vseh glasbenih oblikah s srečnimi uspehi. Od priproste pesmi in klavirnih skladb, preko zborov, komorne glasbe in orkestralnih skladb do simfonij, oratorijev in oper - vse to obsega Dvořakovo glasbeno delo. Vzgojen v popolnosti in čistosti klasikov, navdušen od fantazije, pestrosti in zanimivosti romantikov, je prišel Dvořak do svojega lastnega osebnega sloga. V njem je ohranil lastnosti obeh šol, iz katerih je izšel, in uveljavil svoj talent, ki je bil tako bogat na melodični, harmonični in ritmični invenciji, in svoj prirojeni smisel za zvok, plastiko in obliko. Njegova notranjost je bila takorekoč prenapolnjena z glasbo: ni mu bilo treba, kakor mnogim drugim, zunanjih povodov za ustvarjanje, njegova duša je bila kakor ulj polna glasbenih motivov.

Ravno vsled tega so ga mnogi interpreti ironično imenovali „absolutnega glasbenika“ in so podcenjevali njegove opere, češ da niso dramatične, ker niso čutili onega vira, polnega skrite žive sile, ki je zdajpazdaj sladko šumljal kot tih potoček in je vzrastel v mogočen veletok in se je valil v širokem simfoničnem razlivu naprej in naprej, ne oziraje se na navadne dramatične formule drugih skladateljev. Ravno Dvořakova glasba opoji in navduši najširše vrste, ker je zdrava in naravna, ker je v nji veličastna pesem genija in je zato tudi človeškemu srcu najbližja in najprostejša.

Ant. Balatka.

Sirota.

(Češka narodna pesem.)

Komaj je shodilo,
mamico zgubilo
detece je malo,
pa je spraševalo:

— Ah, kje je moja mamica,
povejte, očka, kam je šla?
— Mamica trdno spi,
nihče je ne vzbudi.

Krog cerkve med grobovi,
tam išči jo in zovi,
tam tvoja mati spi.
In dete tja hiti.

Z iglico greblo je,
s prstkom kopal je.
Ko je dokopalo,
se je razjokalo.

— O mama, poljubček mi daj,
pri tebi ostanem, ne grem
nazaj!
— Pusti me, dete, samo,
zdaj imaš drugo mamo.

— Ona ni tak mila,
kakor ti si bila,
ko mi kruha daje,
ga lomi na tri kraje.

Ti si se smehljala
in ga z maslom dala.
Kadar glavo češe,
kri iz las mi teče.

Ti si česala me,
k srcu stiskala me.
Kadar me umiva,
komaj da sem živa.

Ti si me umila,
zraven poljubila.
Ko mi srajčko pere,
se jezi in kolne.

Ko si jo prala ti,
pesmico pela si!
— Pojdi otrok domov,
jutri dan sine nov,
vzamem te pod svoj krov.

Dete se vrnilo,
glavico sklonilo.
— Ah, dragi očka moj,
mamica je z meno!

Moja mama mila,
se je spet vrnila.
— Motiš se, detece,
saj nimaš mamic.

Saj tu nikogar ni,
varajo te oči.
— Slušajte, očka moj,
stešite mi rakvico!

Dušica pri Bogu bo,
v grobu spančkal bom sladko,
v grobu tam pri mamici,
v njeni tihi jamici.

Detece hudo zboli,
drugi dan zapre oči,
tretji v grobu z mamo spi.

Koncertni točki.

Spisal B. Nušič.

Deset minut je čez devet. Koncert prične točno ob devetih. Jaz ga s svojim predavanjem otvarjam, pa sedim še vedno pri briveu in levo lice mi je še vse belo od mila.

— Hitite, za božjo voljo, hitite! rotim briveca, ki je pravkar zinil, da mi pripoveduje, kako nenavadno dobro se je zabaval na natakarskem plesu.

— Hitite, šepečem obupno in si predstavljam, kako zmeden in razburjen je ves prireditveni odbor, ker še ni prve točke programa.

Ko sem se končno rešil brivskih krempljev in stopil na ulico, sem začel korakati z velikimi gimnastičnimi koraki, šest kilometrov na uro. Že je dvajset minut čez devet, a joj, prva točka programa blodi še po Terazijah. Publika nestrpno pričakuje začetka in prireditveni odbor je v obupu zasegel vse telefone v okolici „Moskve“ ter išče istočasno zveze s celo knjigo telefonskih abonentov, da bi me kje našel.

Dospel sem pred „Moskvo“, sedaj je treba še po stopnjicah gori. Klub, kjer predavam, se nahaja v drugem nadstropju. Kdo bi se spustil v dir po stopnjicah in potem sedel ves zasopljen za kateder! Lift pa še vedno prevažata posetnike zabave in kdove kedaj pridem na vrsto.

V tem trenutku mi pade srečna misel na pamet. Iz druge ulice je vhod na drugo stopnjišče, in tudi tam je lift. Pohitim na ono stran.

Lift sem našel v parterju, nikogar od občinstva ni, položaj je rešen. Le ena dama, prijetno dekoltirana, s fantastično frizuro, je stala tamkaj in nestrpno čakala pred vrati v lift.

— Želi gospa mogoče gori?

— Da.

— Na ono stran?

— Da, na koncert!

Povabim jo. Ona stopi v lift, jaz pa grem iskat pikola, ki ga v takih slučajih nikoli ne moreš najti. Gotovo je tudi on zaposlen pri prednjem vhodu.

Vrnem se ter sedem kraj gospe v lift, da skupaj pričakujeva pikola. Nestrpna ona, nestrpen jaz, pikola pa od nikoder. Ona pogleda na uro, jaz pogledam na uro, na njenem licu se začrta izraz obupnosti, na mojem licu se začrta izraz obupnosti, pikola pa od nikoder.

— Kaj ne bi mogla sama pognati lift? — vpraša ona.

— Pa da . . . lahko! — zaprem vrata, potegnem za vrv in lift se prijetno kot balon dviga v višavo.

Gospa se razvedri in jaz se razvedrim. Spotoma sva se začela celo pogovarjati.

— Gospa gre tudi na koncert?

— Da, toda zamudila sem. In moja točka je druga na programu.

— Sonata št. 6, solo na klavirju.

— Da.

— Potem bodite brez skrbi, jaz sem prva točka programa.

— Predavanje?

— Da.

— Drago mi je! — In kamen se ji odvali od srca, ko vidi, da je tudi prva točka zamujena.

Tako sva se predstavila drug drugemu in jadrjala mimo prvega nadstropja: lift se je elegantno dvigal in nosil dve koncertni točki, kateri občinstvo nestrpno pričakuje, prireditveni odbor pa obupno išče.

Lift se bliža drugemu nadstropju. Tu me vsega spreleti nesrečna in porazujoča misel.

Nisem vedel, kako se lift ustavi. Da bi se izkrcal v drugem nadstropju, sem začel vleči za vrv.

Evo, drugo nadstropje je tu; na vrhu steklenih vrat že vidim tla, že sva do polovice vrat v drugem nadstropju. Vsega me oblije znoj. Začel sem tresti kljuko, vleči za vrv, trkati na okno. Lift gre elegantno in mirno mimo drugega nadstropja in gospa spozna šele sedaj situacijo.

— Kaj ne znate ustaviti lifta?

— Ne.

— In mimo drugega nadstropja smo šli?

— Da.

— Lju! vikne ona in začne kot levinja trgati rešetko pri vratih.

Jaz nisem viknil „lju“, ampak postal sem zbežan ter nisem vedel ne kaj ne kako. Lift se je medtem elegantno dvigal ter naju nesel mimo tretjega in četrtega nadstropja. Nenekrat sva začutila sunek in gospa se mi je spustila v naročje tako lepo kakor v kakem gledališkem komadu.

Lift je udaril ob strop in ni mogel dalje. Prilepil se je kakor lastavičje gnezdo in niti slutil ni, da se v njem nahajata obe prvi točki programa.

— Lju! vzklikne zopet gospa Sonata št. 6 — kaj sedaj?

— Ne vem! — odgovorim obupano.

— Se lahko rešiva na kak način?

— Ne.

— In, za božjo voljo, kaj poreče moj mož. On je v prireditvenem odboru, pa je odšel bolj zgodaj, mene pa je zadržala frizerka.

— Mene pa brivec.

— A ljudje, a koncert?

— Ne vem. Gotovo bodo pričeli program od zadaj.

— Pa dobro, in nov val obupa objame gospo, — kako dolgo bova še tako sedela?

— Dokler komu ne pride na misel, da naju sname.

Ona sedi vsa obupana na enem koncu baržunaste klopi, jaz na drugem. Preide ena minuta, dve, tri, štiri, pet . . . Cela večnost.

— Priznajte, da je situacija zelo neprijetna, spregovori zopet ona in vije v obupu roke.

— Priznam.

— Ljudje, midva pa tukaj, takorekoč na podstrešju — jaz omožena.

— Pa da, ali . . .

— To je strašno.

Še dve minuti preideta. Ona je vse bolj vznemirjena in jaz že čutim potrebo, da jo tolažim.

— Nič ne skrbite . . . morava priti doli, vsak čas morava priti doli . . .

— Da, vsak čas — obupuje znova, to se najbrž na vsem svetu še ni nikomur pripetilo.

— Je.

— Kako to?

— Prosim Vas, sedaj imava itak časa dovolj, pa Vam v tolažbo povem povest, ki potrjuje, da najin slučaj ni prvi. Nekaj podobnega se je zgodilo neki popadiji. Odšla je k sestri, tudi popadiji, v tretjem, četrtem selu na progi, da ostane pri njej čez dan in da se vrne zvečer s poslednjim vlakom. Na predzadnji postaji je čutila potrebo da izstopi, dasiravno je stal vlak samo eno minuto.

— To bo najbrž dolga povest, me prekine sopotnica nestrpno.

— Čisto vseeno, lahko bi bila še daljša, saj vidite, da nikomur ne pride na misel, da naju potegne doli.

Ona vzdihne težko in obupno, jaz pa nadaljujem.

— Popadija, ki se je tod pogosto vozila, je vzlic temoti vedela, kam mora iti. Toda, komaj je prestopila prag in zaprla vrata za sabo, je vlak zazvižgal in popadija je hotela nazaj.

Kakor navadno na postajah, so bila vrata pokvarjena. Odzunaj so se lahko odpirala, znotraj pa niso imela kljuke.

Popadija je srdito tolkla, ampak vlak je odpihal, postajenačelnik pa odšel v hišo, zaprl vrata in pogasil luči. Postaja je bila daleč od vasi in popadije ni mogel nihče slišati. Lahko si predstavljate njen obupni položaj . . .

— Saj ni niti oddaleč podoben našemu, me prekine spet gospa Sonata.

— Le počakajte, bo že.

Ona zakašlja in posluša potrpežljivo dalje.

— Popadija je zastonj butala v vrata in sedla trudna in obupana na mesto, ki ni ravno pripravno za počitek, ter se udala v svojo usodo. Tako bo prenočila, če Bog drugače ne ukrene . . .

— Torej jo je vendar nekdo rešil, vzklikne gospa Sonata.

— Počakajte. Okoli polnoči zasliši, da se bližajo neznani koraki hišici, kjer je bila zaprta. Zbudi se ji nada, vrne se ji moč, da prične na novo butati ob vrata. In res; pride nočni čuvaj in . . . odpre vrata . . .

— No, hvala Bogu, vzdihne gospa, kakor da je že osvobojena.

— Počakajte, za boga. Nočni čuvaj stopi na prag in začne strogo izpraševati popadijo in je ne pusti ven. „Kdo si in kaj tukaj iščeš?“ Ona mu vse pove, a on sumljivo zmaje z glavo. „To si si vse izmislila! Vlačuga si,“ ji reče čuvaj. „Izmislila si si tudi to, da se vrata odznotraj ne dajo odpreti. Evo, poglej!“ In čuvaj stopi v sobico pa zapre vrtica. A ko hoče, da jo prepriča, kako se vrata od znotraj odpirajo, zapazi v svoje veliko presenečenje, da je to nemogoče. Mesto same popadije sta zdaj zaprta in ujeta popadija in nočni čuvaj.

— Lju!

— Lju! je viknila tudi popadija, pomoči pa ni bilo. Nočni čuvaj udriha po vratih s svojo batino, pomoči pa ni bilo. In hočeš nočeš — popadija in čuvaj sta sedela do jutra.

— Menda vendar ne bova tudi midva do jutra, vzdihne druga točka sporeda.

— Popadija je skrbela in ihtela: Kaj bo dejal pop in kaj ljudje, ko zvedo, da je prebila vso noč z nočnim čuvajem v kletki pod streho.

— Saj nista bila v kletki pod streho, popravi gospa Sonata.

— Da, pardon, to sva midva.

— Saj res: mož in ljudje, zaskrbi ponovno druga točka programa.

— Nočni čuvaj pa je tolažil popadijo: „Saj veš, kako je! Če prebija magari vso noč kot dva otroka, ljudje bodo le govorili in pop bo ljubosumen.“

— Seveda, prikima krčevito gospa.

— In zato, nadaljuje nočni čuvaj, se ti tudi ne izplača, da bi bila dete. Če bodo že ljudje lagali, če bo že pop ljubosumen, ti vsaj ne bo žal.

— No! se začne vznemirjati druga točka programa.

— Tako je ponavljal nočni čuvaj svoje tolažilne besede, dokler se i ona ni pomislila in rekla: Prav imaš! . . .

— Moj bog, se bova že enkrat spustila doli, se oglasi gospa Sonata nestrpno:

— In tako sta popadija in nočni čuvaj zamenjala ves čas do zore s prijetnimi trenutki.

— Se bova že enkrat spustila doli, dvigne nanovo svoj glas gospa.

— In nočni čuvaj je imel prav in popadija je imela prav.

— In nočni čuvaj je dejal popadiji: „Če bodo že ljudje govorili in govorili, če bo že pop ljubosumen in ljubosumen, vsaj . . .“

— Ali, gospod . . .

— Saj to ste mi že trikrat povedali . . . Hotela je nadaljevati, toda beseda ji obstane na jeziku. Od zdolaj so se čuli temni zvoki valčka, kot da prihajajo iz kake globoke kleti: Ona poblede.

— Koncert je končan, pričel je ples, a midva še vedno visiva tu pod podstrešjem.

— Kaj res mislite, da bova še dolgo časa visela tu?

— Gotovo lift ni nikomur več potreben, pozabili so naju.

— O, za božjo voljo, kaj bova pa počela?“

— In nočni čuvaj reče popadiji . . .

— A veste, kaj je popadija rekla nočnemu čuvaju?

— Vem, se nasmehlja z zanosom in dražestno.

Nehote sem se iztegnil in moja roka je srečala njeno toplo roko, ki bi morala pravkar izvajati sonato št. 6.

Ona skuša, da se mi iztrga, a jaz ji obvijem drugo roko okoli pasu in šepčem:

— In nočni čuvaj reče popadiji . . .

V tem hipu vzklikne gospa od veselja in se strga iz mojega objema.

Lift je hitel s tako naglico doli, kakor je treba naglo iti, kadar hodimo navzdol. Zdelo se mi je v tem trenutku, kakor da letim z nebes, s katerih so me vrgli ravnokar.

— Rešena sva, vzklikne ona. Komaj je spregovorila te dve besedi, sva bila že spodaj.

— Osel, kdo Vam je ukazal spustiti lift, sem se zadržal na prepadenega pikola, ki je molil roko za napitnino in se opreviceval, da je bil zaposlen pri prvem liftu.

— Grem domov! reče prva točka programa. Ženiram se priti zdaj v dvorano.

— Saj sva izvedla svoji koncertni točki.
 — In ste vi zadovoljni?
 — Ne, dokler ne končam povesti.
 — Saj ste jo že enkrat končali.
 — Zdi se mi, da vam nisem povedal, kaj je odgovorila nočnemu čuvaju popadija. Kaj vas smem spremiti, da vam spotoma to povem?

Gospa prikima. Primem jo za roko. Šla sva počasi, tesno drug ob drugem, kakor se spodobi dvema koncertnima točkama. Zgoraj iz palače so vreli na ulico šumni valovi valčka in blede svetlobe. Ona je korakala molče kraj mene, a jaz sem šepetal.

— In tako je nočni čuvaj ponavljal svoje tolažilne besede popadiji, dokler se ona sama ni premislila in rekla: „Prav imaš! . . .“

Drugo jutro sem ležal v postelji, hlineč bolezen, s katero sem se opravičil prireditvenemu odboru. Opoldne sem prejel dehteče pisemce, ki se je glasilo tako-le:

Prva točka!

Svojo odsotnost na koncertu sem srečno opravičila. Možu sem rekla, da sem si izvinila nogo, na katero še sedaj šepam. Na vas sem jezna! Skušajte, da bosta na prihodnjem koncertu naši dve točki druga poleg druge in učite se, kako se ravna z liftom.

Vaša

Druga točka.

Ponatisk dovoljen
le z označbo vira.

Gledališki list izhaja vsako soboto in prinaša poročila o repertoarju Narodnega gledališča v Ljubljani, vesti o gledališki umetnosti pri nas in drugod, kratke članke o važnejših dramskih in opernih delih in njih avtorjih. Sodelujejo: Fran Albrecht, Anton Funtek, Pavel Golia, Fran Govekar, Matej Hubad, Friderik Juvančič, Pavel Kozina, Alojzij Kraigher, Ivan Lah, Anton Lajovic, Ivan Prijatelj, Ivan Vavpotič, Josip Vidmar, Oton Župančič in dr.

TISKA UČITELJSKA TISKARNA V LJUBLJANI.